

Pontoppidan læst diakonalt

Omtale af “At have sin rod i egen jordbund”
universitetsspeciale af Benjamin Lundberg, 2022

CHRISTIAN DE THURAH

At Henrik Pontoppidans forfatterskab har en meget bred appel og interesse, ses bl.a. af, at der skrives universitetsopgaver om det på andre institutter end de litterære. Således har Benjamin Lundberg i sin specialeopgave i diakoni ved Aarhus Universitet, “At have sin rod i egen jordbund” (2022), valgt at tage udgangspunkt i Pontoppidans tre store romaner *Det forjættede Land*, *Lykke-Per* og *De Dødes Rige*. Diakoniuddannelsen er en kandidatuddannelse i omsorg for syge og udsatte i en kristen tradition og er en ret ung uddannelse ved Aarhus Universitet med sine kun ti år på bagen, men den står allerede nu til at blive nedlagt igen, og dette års optag af studerende bliver det sidste. Med sit speciale ønsker Benjamin Lundberg at undersøge diakoniens berettigelse i en velfærdsstat med udgangspunkt i litterære eksempler, idet det er en af speciallets teser, at skønlitteraturen “omformer sindet på en sådan måde, at det også får betydning for ens faglighed og tanker herom, herunder den diakonale faglighed”.

Specialet indledes med et citat fra Martin Andersen Nexøs roman *Ditte Menneskebarn*, der handler om, at hvert eneste menneske, der fødes, er unikt som en stjerne, hvorefter følger, at alle har samme krav på respekt og omsorg. Dette menneskesyn kan være en inspiration til at søge ind i diakonien for at kæmpe for retfærdighed, men denne kamp rummer også risikoen for at stirre sig blind på egne idealer, på egen godhed, og betragte de andre som onde. I speciallets sammenhæng tales der om “forrråelse”, hvilket betyder, at gode mennesker handler ondt.

Diakonien har ifølge den norske teolog Sturla Stålstett brug for tre dimensioner, inspiration, interruption og interpretation, og denne forståelse bruges som en slags skelet for specialet.

Inspiration betyder i denne sammenhæng det, der sætter et menneske i gang med at udføre diakonisk arbejde, altså motivation, mens *interruption* her består i kritisk at granske sine egne motiver og sin egen praksis for at undgå at gøre skade trods alle gode hensigter. *Interpretation* vil her sige at “forstå alting i vores egen

kontekst”, således at litterære tekster kan bruges til at få andre indsigter end dem, forfatteren måske oprindeligt har tænkt på.

Henrik Pontoppidans sidste store roman *De Dødes Rige*, bruges til inspirationsdelen, idet den fortæller om, hvor galt det kunne gå. Romanen ses som en kritik af et samfund, der tror at kunne måle og veje alt med ensomme og ulykkelige mennesker som resultat, og samtidig rummer den en rammende kritik af diakonien. Denne kritik kommer især fra Jytte Abildgaard, der ser den diakonale selvopofrelse som narcissisme.

Jytte Abildgaards kritik af diakonien bliver også interruption, idet den tvinger den, der vil arbejde diakonisk, til at overveje sine egne motiver.

Interpretationen tager udgangspunkt i et citat af Gadamer: “Enhver tekst overgår ikke kun lejlighedsvis, men altid sin forfatter”. Teksten lever sit eget liv uden for forfatterens kontekst og kan i dette tilfælde bruges til at belyse de motiver, der får én til at gå ind i diakonien.

Med udgangspunkt i Schopenhauers tese om, at man altid har sig selv med sig, at man, hvis man tager til Paris, ikke nyder Paris, men nyder sig selv i Paris, tager specialet fat på romanen *Det forjættede Land* om præsten Emanuel Hansted, der med inspiration fra Tolstoj ønsker at gøre det gode for almuen, men ikke har rod i egen jordbund, ikke erkender sine egne – narcissistiske, ville Jytte Abildgaard sige – motiver og den rolle, hans egen helt anderledes baggrund spiller. Dermed bliver hele hans diakonale projekt falsk. I slutningen af romanens anden del, *Det forjættede Land*, kommer Emanuel dog til en slags selverkendelse, og da det er dette aspekt, der er interessant i diakonal sammenhæng, slutter analysen her. Dog får Hansine det sidste ord med et citat fra romanens tredje del, “Dommens Dag”, om netop det at have rod i egen jordbund.

Som en slags antitese til Emanuel Hansted i *Det forjættede Land* inddrages Kaspar Colling Niensens roman fra 2021, *Frelseren fra Hvidovre*, hvis hovedperson, Allan Thornbum, absolut ikke ønsker sig en rolle som frelser, men tvinges til at påtage sig den.

Specialets hoveddel udgøres af en sammenlignende analyse af disse to romaner med inddragelse af adskillige andre litterære, filosofiske og teologiske tekster, herunder romanen *Lykke-Per*.

Specialets perspektiveringsdel handler om det onde og vores forhold til det. Det er let at hjælpe den, man kan sympatisere med, men hvad med den, man ser som ond, den dæmoniserede? Er det ikke disse “onde”, der er diakoniens kerneopgave? Eller som Benjamin Lundberg formulerer det med en reference til Pontoppidan: “Der vogtes aldrig på tvesynet, som beskrevet hos Pontoppidan – på, at ret og vrang kan bo i samme person – altså, at den, der har handlet ondt, samtidig kan være god – og at den, der er god, kan komme til at handle ondt”. Måske er det i nogle tilfælde sådan, med Dostojevskijs ord, at den, der har gjort ondt “dømmer sig selv for sin forbrydelse mere skånselsløs end den grusomste lovgivning”. Derfor bliver det vigtigt at lytte frem for at dømme.

I konklusionen vender Benjamin Lundberg tilbage til Martin Andersen Nexø og *Ditte Menneskebarn* med romanens refleksion over Dittes død og dens afsluttende

spørgsmål: “Næde hun at blødgøre hjerter?”. Det blødgjorte hjerte, sansen for det forarmede og den bevidste vogten på egen selvgodhed er måske det, der skal til for at undgå forråelsen.

Benjamin Lundbergs speciale kan læses i sin helhed på Pontoppidan Selskabets netsted – www.henrikpontoppidan.dk

Christian de Thurah